kiemelkedő katonája a nemzeti hősök arlingtoni temetőjében nyugszik. Sírjáról hiányzik egy mondat: Itt nyugszik az az amerikai magyar, aki sohasem engedett a '48-ból.

A komáromi kapituláns Újházy László kormánybiztos bár végig Kossuth barátja maradt, a kiegyezés után őt is megingatta a hazatérés lehetősége. Távollétében jelöltette magát a budapesti helyhatósági választásokon, de azon csúfos vereséget szenvedett. A kudarc annyira letörte, hogy röviddel később, 1870-ben, 77 éves korában, texasi tanyáján vadászfegyveréből golyót röpített a fejébe. Az emigrációból a halálba menekült, akárcsak 18 évvel korábban költő barátja, Kerényi Frigyes, akihez Tompa Mihály a Levél egy kibujdosott barátom után című versét írta, az ismert zárósorral: „Szívet cseréljen az, ki hazát cserél".

A Kossuth-emigráció túlnyomó többsége tehát a bizonyos engedménnyel elkerülhetetlenül együtt járó hazatérést választotta. Voltak, akik már 1867 előtt kegyelmet kértek az uralkodótól, a többség azonban a kiegyezés után, amnesztiával tért haza, két évtizedes száműzetés után. Még a kormányzó fia, Kossuth Ferenc is hazatért és a Függetlenségi Párt elnöke lett. Nem cáfolható tehát Kossuth Lajosnak az a keserű megállapítása, hogy „az emigráció elmállott, elpárolgott, mint a kámfor, nyomtalanul..."

5. Nem volt még szó az emigrációnak az otthonra gyakorolt befolyásáról, amely mindhárom vizsgált korszakban kimutatható, de kétségtelenül 1849 után volt a legélénkebb. Mindkét bujdosó kuruc fejedelem az osztrák–török ellentétek kiéleződésére építette a hazatérés reményét és Franciaországot is igyekeztek Bécs-ellenes politikára hangolni. A párizsi udvar évtizedeken át ápolta a reményt a törökországi magyar bujdosók vezetőiben, de XIV. Lajos ugyanúgy nem gondolt komolyan Thököly támogatására, mint *XV. Lajos* Rákóczi megsegítésére. A hazai ellenállás tudott ezekről a titkos diplomáciai kapcsolatokról és épített azokra. Kossuth sohasem mondott le a felszabadító háború tervéről. Bár elképzelései nem valósultak meg, mégsem minősíthetjük külföldi diplomáciai tevékenységét teljesen eredménytelennek. A francia és az olasz segítség terve, amelyre a kormányzó épített, abban a korban egyáltalán nem volt irreális. Az is tény, hogy Kossuthék tartották ébren a magyar kérdést a nyugati sajtóban és ennek közvetlen hatása volt az események alakulására. 1859-ben, a francia–osztrák háború idején Kossuth arra igyekezett rábírni a franciákat, hogy fogadják el szövetségesnek a magyarságot, hogy a háború közös céljának tekintsék az olasz és a magyar kérdés megoldását, valamint hogy Fiume felől sereggel jöjjenek Magyarországra. III. Napóleon a fiumei betörést az angolok semlegességétől tette függővé. Kossuth ekkor propaganda-hadjáratot indított Angliában a Derby-kormány ellen, amelynek helyére a semlegesség elvét valló Palmerston-kormány lépett. Az emigráció reményeit lerombolta az ellenségek idő előtti kibékülése. Mégsem volt mindez hiábavaló. Kossuth élénk francia kapcsolatairól ugyanis a bécsi udvar is tudott és ez befolyással volt az 1860-as októberi diploma kiadására, amely az első lépés volt a magyarság alkotmányos jogainak elismerése felé. Ugyanígy az 1866-ig fennállt olaszországi magyar légió és a felkelés veszélye is feltétlenül hatással volt a kiegyezés létrejöttére. Nagyon is indokolt annak feltételezése, hogy a kiegyezés a königgrätzi csatavesztés hatására sem következett volna be, ha az emigráció által felidézett veszély árnyéka nem lebegett volna a bécsi udvar felett.

A három történelmi emigráció sorsának tanulságait végiggondolva az a meggyőződésem, hogy az emigráció olyan természetellenes állapot, amelyből az egyén ösztönösen kiutat keres. Ez két irányba történhet: egyrészt hazafelé, ha annak lehetősége biztosítva van (lásd Kossuth-emigráció), másrészt az idegen környezetbe való beolvadás útján (mint a rodostói bujdosók utódai). Az első út csak a menekülést motiváló politikai elvek feladása, vagy jobb esetben módosítása árán járható, míg a második megoldás a nemzeti identitás feladását jelenti. Mivel a kísértés egyik, vagy a másik irányból mindig nagy volt, nem ítélhetjük el azokat az emigráns őseinket, akik engedtek a csábításnak. Megvetésünkre csak az árulók, besúgók, rendőrspiclik szolgáltak rá, évszázadok távlatából is.

Mivel a helytállás útja mindig nagyon keskeny volt, nagyrabecsülésünkre és tiszteletünkre méltóak azon kevesek, akik – mint Mikes, Ihász, vagy Rózsafy – holtukig kitartottak ezen a nehéz, göröngyös ösvényen.

Kossuth keserűsége csak részben volt indokolt. A '49-es emigráció ugyanis csupán mint az emberek közössége oszlott fel, tűnt el, de mint szellemi forrás fennmaradt, akárcsak a Thököly- vagy a Rákóczi-emigráció, és ma is hat a magyarságra. Az elvesztett szabadságharcok ugyanis emigrációik közvetítésével táplálják a nemzet öntudatát és a későbbi szabadságtörekvések szellemét. Így tehát hosszú távon nincs bukott szabadságharc, de nincs bukott történelmi emigráció sem.

6. Befejezésül engedjék meg, hogy röviden kitérjek az '56-os politikai emigráció helytállásának kérdésére. A hazai kommunista rendszerrel való szembenállást vállaló politikai menekültek kezdetben népes, később megfogyatkozott tábora a történelmi vízválasztót jelentő dátum idején, *1989. június 16-án* már olyan kis létszámú volt, hogy elfért volna annak a bizonyos – Mikes által emlegetett – rodostói szilvafának az árnyékában. Politikai jelentőségét és befolyását azonban így sem szabad lebecsülni. Ez volt ugyanis az a csoport, amely a kádári szirénhangok idején is leleplezte az ötödik hadoszlop kiépítésén fáradozó Magyarok Világszövetségét, támadta azokat a megalkuvó emigránsokat, akik a Kádár-rendszer elismerését követelték, amely következetesen tájékoztatta a nyugati sajtót és kormányokat a hazai jogtiprásokról, amely nem feledkezett meg egy pillanatra sem az elszakított területeken élő testvéreinkről és végig hű maradt 1956 eszméihez.

Ennek az '56-os politikai emigrációnak az Úr Isten megadta azt az elégtételt, hogy amiért egy életen át küzdött, az megvalósult: hazája független, szabad ország lett. És ennél nagyobb ajándékot még egyetlen emigráció sem kapott a sorstól.

Juhász László

A Fekete-Körös-völgyi magyarság mártírjai

A Fekete–Körös felső szakasza mentén, Belényes körzetében helyezkedik el egypár, valamikor tiszta magyar, ma pedig, Köröstárkány kivételével, kevert nemzetiségű település. Ezek a Fekete-Körös folyását követve: az ártérre épült Kisnyégerfalva/Grădinari (1422). (A helységnevek levéltári anyagban először megemlített évszáma.) A Béli-hegység északkeleti lejtőin és a Fekete-Körös ún. városi teraszán Köröstárkány/Tărcaia (1332), Várasfenes/Finiş (1552), Körösjánosfalva/Ioaniş (1422) és Belényessonkolyos/Suncuiuş (1442). A Körös északi ágának két oldalán, Belényesújlak/Uilacu de Beiuş (1332) és a part városi teraszára épült Gyanta/Ginta (1213), Belényes/Beiuş (1291) a Körös északkeleti ártéri és városi teraszán, részben domboldalon fekszik. Magyarremete/Remetea (1422), Belényestől északra kb. 8 km távolságra elszigetelten, a Királyerdő déli dombvidékén, a Biharrossai/Roşia és a Mézgedi/Meziad patakok összefolyásánál épült.

